

Nr 14

Utlåtande i anledning av motioner om upphävande av affärstidslagen.

Tredje lagutskottet har behandlat två inom riksdagen väckta och till lagutskott hänvisade motioner, nr 348 i första kammaren av herr *Brundin m fl.* och nr 399 i andra kammaren av herrar *Fridolfsson* i Stockholm och *Ringaby*.

I motionerna, som är likalydande, hemställes

»att riksdagen måtte

I. besluta att affärstidslagen, SFS 1966 nr 668, upphävs fr. o. m. den 1 juli 1969,

II. om yrkandet under I. ej bifalles besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om åtgärder syftande till en likformig tillämpning av affärstidslagen.»

Gällande bestämmelser

Bestämmelser om affärstiderna meddelas i *affärstidslagen den 16 december 1966*, vilken trätt i kraft den 1 januari 1967 och gäller till och med den 31 december 1971. Samtidigt med ikraftträdandet upphävdes 1948 års butikstängningslag.

Enligt affärstidslagen får yrkesmässig detaljhandel bedrivas endast under tid som medges i lagen eller med stöd därav (affärstid). Vanlig affärstid är vardagar mellan kl. 8 och 20. Försäljningsställen för sådan handel samt frisersalonger och fotografiateljéer får inte hållas öppna under annan tid. Om det för särskilt fall är påkallat med hänsyn till allmänhetens intresse kan kommunerna dock medge affärstid utöver den vanliga.

Från lagens tillämpning undantas några typer av försäljning och flera slag av varor. Här må särskilt nämnas att undantag görs för varor som allmänheten särskilt efterfrågar på annan tid än vanlig affärstid (det s. k. kiosksortimentet), om försäljningen sker utan samband med försäljning av andra varor. Den närmare omfattningen av det fria sortimentet anges i tillämpningsföreskrifter.

Något om förarbetena till affärstidslagen

Affärstidslagen antogs av riksdagen under höstsessionen 1966 (propositionen nr 144/1966, 3LU 58, rskr. 368).

I *propositionen* anförde föredragande departementschefen sammanfattningsvis följande (s. 48 f).

Av var jag — — — har anfört framgår att jag vid min bedömning av behovet av en lagfäst affärsreglering har funnit att flera omständigheter kan anföras till stöd för ett antagande att man med beaktande av konsumenternas och de affärsanställdas intresse bör kunna avvara en sådan reglering, åtminstone på längre sikt. Härtill kommer — som utredningen och flera remissinstanser har funnit — att konsumenternas behov i fråga om affärstidens längd och förläggning visserligen f. n. skulle kunna i huvudsak tillgodoses inom ramen för en lagreglering men att detta knappast kommer att vara möjligt i längden. Utredningen och dessa remissinstanser pekar nämligen på flera faktorer som torde komma att föra med sig att behovet av en längre affärstid kommer att göra sig mera gällande. Sålunda framhåller man bl. a. den fortgående ökningen av yrkesverksamheten bland kvinnorna och befolkningsomflyttningen som medför att allt fler får längre avstånd mellan arbetsplatsen och bostaden. Man menar vidare att behovet av att kunna köpa bl. a. kapitalvaror i lugn och ro efter arbetstidens slut, ofta tillsammans med flera familjemedlemmar, kommer att bli mer framträdande i takt med välstandsökningen.

I likhet med flera remissinstanser — även sådana som är i princip anhängare av fri affärstid — anser jag emellertid att ett omedelbart slopande av affärstidsregleringen skulle kunna medföra betydande olägenheter. Sålunda kan man inte utesluta att en tvär omställning skulle få vissa oförmånliga verkningar för konsumenterna. Som jag har utvecklat tidigare skulle vidare vissa olägenheter för de affärsanställda otvivelaktigt följa härav. En omedelbar avveckling av affärstidsregleringen skulle också, som några remissinstanser har framhållit, i många fall kunna leda till sociala problem för affärsinnehavare som driver sina företag utan anställda eller med endast någon enstaka medhjälpare.

Med hänsyn till vad jag nu har anfört vill jag inte förorda att man — som en ganska stor grupp av remissinstanser har föreslagit — omedelbart slopar all affärstidsreglering. Däremot anser jag i likhet med utredningen och en bred remissopinion att det finns tillräckliga skäl för att nu ersätta butikstängningslagen med en friare reglering. Denna bör ges en begränsad giltighetstid, förslagsvis fem år. Vid utgången av denna tid får man på nytt pröva frågan om affärstidsregleringen skall slopas helt. Erfarenheterna av den friare regleringen och den utveckling som torde ske inom ramen för denna bör då ge en bättre vägledning för prövningen.

I flera *motioner* (I: 790 och II: 962, I: 791 och II: 966 samt I: 792 och II: 964) yrkades avslag på propositionen och upphävande av butikstängningslagen.

Tredje lagutskottet anförde bl. a. följande (utlåtandet s. 25).

Inom affärstidsutredningen och i allt väsentligt även bland remissinstanserna har enighet rått om att den nuvarande butikstängningslagen i vissa avseenden haft ogynnsamma verkningar och att den bör upphävas. Diskussionen har i stället kommit att gälla frågan huruvida man för närvarande bör helt slopa affärstidsregleringen. Departementschefen har för sin del funnit att ett omedelbart slopande av affärstidsregleringen skulle kunna medföra betydande olägenheter. Han har därvid anfört att man inte kan ute-

sluta att en tvär omställning skulle få vissa oförmånliga verkningar för konsumenterna, att vissa olägenheter för de affärsanställda skulle följa och att en omedelbar avveckling i många fall skulle kunna leda till sociala problem för affärsinnehavare som driver sina företag utan anställda eller med endast någon enstaka medhjälpare. Utskottet delar uppfattningen att en direkt övergång till ett helt fritt system skulle kunna medföra nackdelar, som övervägde fördelarna. Den medelväg som departementschefen förordad innebär för närvarande enligt utskottets mening en lämplig avvägning mellan de intressen som gör sig gällande på området. Utskottet vill i sammanhanget framhålla att den gällande regleringen består i stort sett oförändrad sedan år 1939 och att detaljhandeln anpassat sig därtill. En omställningsperiod är därför under alla omständigheter önskvärd. Huruvida regleringen senare skall helt slopas eller ej får avgöras med ledning av erfarenheterna av den finare regleringen.

Av vad nu sagts följer att utskottet inte kan tillstyrka bifall till de motioner, vari yrkas avslag på propositionen och upphävande av butikstängningslagen.

Motionerna

Motionärerna erinrar inledningsvis om att den provisoriska affärstidslagen nu varit i kraft under två år och de anser att det under denna tidsperiod visat sig att några väsentliga olägenheter inte uppstått för affärsanställda i kommuner där fria affärstider tillämpats i större utsträckning än före lagens tillkomst. Enligt motionärerna har emellertid kommunernas befogenhet att med hänsyn till allmänhetens intresse medge affärstid utöver den vanliga tillämpats skiljaktigt i olika kommuner i en utsträckning som inte förväntades och inte ansågs önskvärd vid lagens tillkomst. Detta förhållande synes motionärerna oroande. Den olikformiga tillämpningen sägs ha medfört avsevärda olägenheter för affärsidkare och konsumenter i kommun, där affärstid utöver den vanliga ej medgivits, men där grannkommun medgivit sådan tid åt affärsställen i denna kommun. I vissa kommuner har köpmän i en bransch, t. ex. bilbranschen, beviljats visst öppet hållande, medan köpmän i en annan bransch, t. ex. möbelbranschen, förvägrats detta. Motionärerna ifrågasätter om dylika förhållanden är förenliga med de av riksdagen antagna principerna om fri konkurrens.

Ett skäl som vid tiden för lagens antagande ansågs tala emot fria affärstider var att ett sådant system eventuellt skulle kunna föra med sig högre varupriser. Även på denna punkt har det enligt motionärerna visat sig att farhågorna var obefogade.

Motionärerna framhåller också att de skäl som vid lagens antagande framfördes mot denna fortfarande är giltiga. Genom att företagen inte kan variera affärstiden fritt med hänsyn till företagsekonomiska överväganden kan i och för sig livskraftiga företag hindras från att expandera i den takt och utsträckning som annars vore möjlig. Företag med sämre försättningar har däremot ett konstlat skydd i regleringen.

Genom att avskaffa affärstidslagen kan enligt motionärerna konsumenternas önskemål i fråga om öppethållande bättre tillgodoses. De s. k. närhetsbutikernas klart uttalade behov av att anpassa sig efter konsumenternas önskemål kan också tillfredsställas. I detta sammanhang erinrar motionärerna om närhetsbutikernas betydelsefulla funktion, då det gäller att underlätta för åldringar och handikappade att själva ombesörja sina inköp.

Avslutningsvis anför motionärerna att eftersom affärstidslagen utgör en konkurrens- och utvecklingshämmande faktor till stor nackel för såväl konsumenter som affärsidkare bör den avskaffas.

1968 års riksdag

Vid 1968 års riksdag väcktes motioner (I: 25 och II: 36) med i allt väsentligt samma innehåll som förevarande motioner. I motionerna hemställdes att affärstidslagen skulle upphävas från och med den 1 juli 1968. På hemställan av *tredje lagutskottet* föranledde motionerna inte någon riksdagens åtgärd. I sitt utlåtande (nr 9) anförde utskottet följande.

Under förarbetena till affärstidslagen anfördes bl. a. att lagen borde ges en begränsad giltighetstid och att man vid utgången av denna fick på nytt pröva frågan om slopande av affärstidsregleringen med ledning av erfarenheterna av den friare regleringen. Någon omständighet som kan föranleda ett ändrat ståndpunktstagande torde inte ha inträffat under den jämförelsevis korta tid som lagen varit i kraft. Utskottet anser sig därför inte kunna tillstyrka förslaget att lagen nu upphävs. Utskottet vill emellertid i anslutning till vad som anförts i motionerna om att praxis för dispensgivningen skiftar mellan olika kommuner framhålla det angelägna i att dispensgivningen, särskilt inom områden som näringsgeografiskt bildar en enhet, blir så enhetlig som möjligt. Olika praxis inom sådana områden kan lätt snedvrida konkurrensen såväl inom som mellan olika branscher. Det är därför viktigt att kommunerna, i kommunblockens samarbetsnämnder eller i annan ordning, verkar för att enhetliga normer följs vid dispensgivningen. Utskottet förutsätter att denna fråga ägnas erforderlig uppmärksamhet.

Utskottet

Den gällande affärstidslagen trädde i kraft den 1 januari 1967 och gäller t. o. m. den 31 december 1971. Lagen har ersatt den tidigare butikstängningslagen och innebär i jämförelse med denna en väsentligt enklare och friare reglering av affärstiderna. Den vanliga affärstiden är vardagar mellan kl. 8 och 20. Huvuddelen av den handel som tidigare efter dispens fick ske på annan tid än vanlig affärstid, bl. a. hela kioskhandeln, är undantagen från regleringen. Kommun kan för särskilt fall medge längre affärs-

tid än den vanliga om det är påkallat med hänsyn till allmänhetens intresse. Kommuns beslut i sådant dispensärende kan överklagas hos länsstyrelsen.

I motionerna hemställs på ovan närmare angivna skäl att riksdagen beslutar att affärstidslagen upphävs fr. o. m. den 1 juli 1969 eller i andra hand att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer om åtgärder som syftar till en likformig tillämpning av lagen.

Som framgår av ovanstående redogörelse prövade och avslög 1968 års riksdag motioner med begäran att affärstidslagen skulle upphävas. Till stöd för motionsyrkandet hade anförts i huvudsak samma motivering som i förevarande motioner. I sitt av riksdagen godkända utlåtande erinrade utskottet om att det under förarbetena till affärstidslagen bl. a. anförts att lagen borde ges begränsad giltighetstid och att man vid utgången av denna på nytt fick pröva frågan om slopande av affärstidsregleringen med ledning av erfarenheterna av den friare regleringen. Utskottet ansåg att någon omständighet som kunde föranleda ett ändrat ståndpunktstagande inte hade inträffat under den jämförelsevis korta tid som lagen varit i kraft och utskottet fann sig därför inte kunna tillstyrka förslaget att lagen skulle upphävas. Anledning att nu frånga denna bedömning föreligger inte.

Andrahandsyrkandet om åtgärder för att åstadkomma likformig tillämpning av lagen motiveras med att praxis för dispensgivningen skiftar mellan olika kommuner. Utskottet berörde även detta spörsmål i sitt föregående år avgivna utlåtande. Sålunda framhöll utskottet det angelägna i att dispensgivningen, särskilt inom områden som näringsgeografiskt bildar en enhet, blir så enhetlig som möjligt. Olika praxis inom sådana områden kunde enligt utskottet lätt snedvrída konkurrensen såväl inom som mellan olika branscher. Utskottet underströk att det därför var viktigt att kommunerna, i kommunblockens samarbetsnämnder eller i annan ordning, verkade för att enhetliga normer följs vid dispensgivningen.

Utskottet är medvetet om att olika praxis i fråga om dispensgivningen medför olägenheter i skilda hänseenden. De möjligheter som kan stå till buds för att utjämna förekommande olikheter bör därför tillvaratas. Efter- som detaljhandelns villkor är vitt skilda inom olika delar av landet syns det emellertid inte lämpligt att genom generella regler binda kommunerna i deras prövning av dispensärenden för att åstadkomma enhetlighet. I stället torde, i likhet med vad utskottet förordade i utlåtandet år 1968, kommunal samverkan vara att föredra för att nå sagda syfte. Utskottet vill också erinra om att länsstyrelsernas prövning av överklagade ärenden kan antas verka i önskad riktning. Frågan är emellertid av stor vikt och liksom vid föregående års behandling därav anser sig utskottet därför kunna förutsätta att den ägnas tillbörlig uppmärksamhet.

Med hänvisning till det anförda får utskottet hemställa

att motionerna I:348 och II:399 icke föranleder någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 11 mars 1969

På tredje lagutskottets vägnar:

ERIK GREBÄCK

Vid detta ärendes behandling har närvarit:

från första kammaren: herrar Göran Karlsson (s), Svante Kristiansson (s), Åkesson (fp), Ebbe Ohlsson (m), Nils-Eric Gustafsson (cp)*, Erik Jansson (s), Ernulf (fp) och fru Landberg (s);

från andra kammaren: herrar Grebäck (cp), Svenning (s), Sundelin (s), fröken Anderson (s), herr Franzén i Träkumla (cp), fru Ekroth (s), herrar Wachtmeister (m) och Sellgren (fp).

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.